

12. OBJECTIUS DE QUALITAT PAISATGÍSTICA

12. OBJECTIUS DE QUALITAT PAISATGÍSTICA

El *Conveni europeu del paisatge* estableix que els objectius de qualitat paisatgística (OQP) representen la plasmació, per part de les administracions públiques, de les aspiracions de la col·lectivitat pel que fa a les característiques paisatgístiques del seu entorn. Els objectius de qualitat paisatgística han de considerar i donar protecció, per tant, a les característiques del paisatge que la ciutadania desitja veure reconegudes i que el planejament territorial ha de prendre en consideració.

Com s'indica al Prototipus de Catàleg de paisatge elaborat per l'Observatori del Paisatge, és fonamental que tothom pugui reconèixer el seu propi paisatge i que ciutadans i ciutadanes i administracions participin conjuntament en les decisions que es refereixen a la seva protecció, gestió i ordenació.

Els atributs i les qualitats de cadascun dels paisatges caracteritzats i avaluats a través del treball de camp i de l'anàlisi paisatgística esdevenen molt rellevants a l'hora de plantejar els reptes paisatgístics i els objectius per a l'ordenació territorial del Camp de Tarragona.

El procés d'elaboració dels objectius de qualitat paisatgística del Camp de Tarragona, a més, ha tingut en compte els resultats obtinguts en el procés de participació endegat en l'elaboració d'aquest catàleg. Recullen, per tant, les aportacions realitzades pels més de 30 agents entrevistats com a representants d'entitats socioeconòmiques i culturals relacionades, de forma directa o indirecta, amb la intervenció en el paisatge. També es fan ressò de les opinions expressades per la ciutadania en la consulta que l'Observatori del Paisatge va realitzar a través de la seva pàgina web durant els mesos de maig i juny de l'any 2006 (veure capítol 2, sobre metodologia).

D'aquesta manera es pretén assolir un dels reptes plantejats en el procés d'elaboració dels objectius de qualitat paisatgística: complementar la percepció col·lectiva del paisatge –de la societat actual i de la de temps passats– amb consideracions ètiques i tècniques basades en l'interès general.

Els objectius de qualitat paisatgística, que responen a la pregunta «**quin paisatge volem?**», han de ser coherents amb les orientacions, els criteris, les directrius i les normes establertes pels documents de referència en l'àmbit de la planificació del territori, especialment amb els

principis i criteris generals que orienten el Programa de Planejament Territorial de Catalunya, així com amb aquelles disposicions nacionals i internacionals en matèria de protecció, ordenació i gestió del paisatge des de la perspectiva del desenvolupament sostenible.

És en aquest context que s'han definit 21 objectius de qualitat paisatgística per a tot l'àmbit territorial del Camp de Tarragona, que es presenten a continuació. Aquests objectius són coherents amb els 10 objectius de qualitat paisatgística de Catalunya¹:

- a) Uns paisatges ben conservats, gestionats i ordenats, independentment de la seva tipologia (urbans, periurbans, rurals o naturals) i del seu caràcter.
- b) Uns paisatges vius i dinàmics -els existents i els de nova creació a través de la intervenció- capaços d'integrar les inevitables transformacions territorials sense perdre la seva idiosincràsia.
- c) Uns paisatges heterogenis, que reflecteixin la rica diversitat paisatgística de Catalunya i que s'allunyin de l'homogeneïtzació.
- d) Uns paisatges endreçats i harmònics, que evitin el desordre i la fragmentació.
- e) Uns paisatges singulars, que s'allunyin de la banalització.
- f) Uns paisatges que mantinguin i potenciïn els seus referents i valors, tangibles i intangibles (ecològics, històrics, estètics, socials, productius, simbòlics i identitaris).
- g) Uns paisatges sempre respectuosos amb el llegat del passat.
- h) Uns paisatges que transmetin tranquil·litat, lliures d'elements dissonants, de sorolls discordants i de contaminació lumínica i olfactiva.
- i) Uns paisatges que puguin ser gaudits sense posar-ne en perill el patrimoni i la idiosincràsia.
- j) Uns paisatges que atenguin la diversitat social i contribueixin al benestar individual i social de la població.

¹ Objectius definits per l'Observatori del Paisatge de Catalunya

Taula 12.1. Objectius de qualitat paisatgística per al Camp de Tarragona.

1. Un **paisatge urbà** rehabilitat i valoritzat en la seva part històrica, i de qualitat arquitectònica, endreçat i dissenyat per a la bona qualitat de vida dels ciutadans.
2. Uns **assentaments urbans** amb un creixement ordenat, dimensionat d'acord a les necessitats reals i que no comprometi el futur del caràcter agrícola dels espais circumdants als nuclis urbans.
3. Unes **urbanitzacions** endreçades, amb perímetres nítids i amb qualitat paisatgística.
4. Uns **paisatges litorals naturals i agrícoles** gestionats integralment, preservant-los de la urbanització i les infraestructures, i fent-los accessibles al gaudi i l'ús social amb respecte pels seus valors naturals i estètics.
5. Uns **paisatges litorals urbanitzats** amb unes intervencions dirigides a dotar-los de qualitat i preservar la identitat, i d'una millor l'accessibilitat per al gaudi i l'ús social.
6. Uns **paisatges naturals** de qualitat que compaginin l'activitat agropecuària, d'extracció i aprofitament sostenible dels recursos naturals i l'ús turístic i de gaudi.
7. Un **sol no urbanitzable** on les actuacions permeses (equipaments d'interès públic, explotació de recursos naturals, construccions agràries, reconstrucció i rehabilitació de masies i cases rurals...) contribueixin a posar en valor els paisatges per mitjà d'una bona integració amb l'entorn tant de les construccions com dels espais lliures associats.
8. Unes **vies de comunicació** integrades en el territori i en el paisatge i que permetin la permeabilitat ecològica i la continuïtat paisatgística i social del territori.
9. Uns **accessos als nuclis urbans** ordenats paisatgísticament que facilitin la transició entre els espais oberts i els paisatges urbans i que reforcin el caràcter i la identitat de les poblacions.
10. Uns **espais periurbans** de les grans i mitjanes ciutats dissenyats amb criteris d'integració i aportació de nous elements d'interès en el paisatge.
11. Uns polígons industrials, energètics, logístics i àrees terciàries (comercials i d'oci) ubicats

en zones visuals no preferents o notòries i dissenyats tenint en compte la integració amb l'entorn, especialment en els perímetres que confronten amb el sòl no urbanitzable.

12. Uns **parcs eòlics i parcs solars fotovoltaics**, planificats amb visió de conjunt a escala regional i implantats d'acord als elements que configuren el paisatge

13. Uns **fons escènics** de qualitat que mantinguin els referents visuals i identitaris del Camp de Tarragona i no incorporin elements estranys o aliens.

14. Una **xarxa de miradors** que posin en valor les **panoràmiques** més rellevants i permetin descobrir la diversitat i els matisos dels diferents paisatges del Camp de Tarragona.

15. Uns **mosaics agroforestals** de conreus de secà, productius, i vinculats al manteniment dels elements de **pedra seca** de suport a l'agricultura, o exemples vius de **paisatges de la trilogia mediterrània** per excel·lència (blat, vinya i olivera/ametller).

16. Uns **paisatges de la vinya** ben conservats i gestionats que revaloritzin els productes vinícoles que s'hi produeixen, on la vinya conviu amb altres conreus de secà generant mosaics agrícoles.

17. Un **paisatge del garrofer** que generi espais agrícoles de qualitat en espais agrícolament marginals en base al treball de la pedra seca, conservat com a referent estètic i identitari del litoral mediterrani tarragoní, i que creï espais tampó/de transició entre els espais urbanitzats i els espais naturals.

18. Un **paisatge de l'avellaner** del sector central del Camp gestionat en base a la seva singularitat i identitat i que permeti la revaloració dels productes agrícoles.

19. Uns **paisatges dels conreus herbacis de secà**, característics de la Baixa Segarra, que es mantinguin nets d'elements que trenquin la seva configuració topogràfica i el mosaic agroforestal.

20. Uns **paisatges fluvials**, especialment dels rius Francolí i Gaià, però també del conjunt de barrancs i rieres, conservats conforme a la seva dinàmica i funcionalitat i accessibles per activitats de gaudi.

21. Un **paisatge del patrimoni històric vinculat a les construccions defensives, les**

construccions religioses, i les construccions productives, dotant-los d'un contingut i significació territorial i paisatgística.

L'estructura, les funcions i els valors del paisatge poden identificar-se a diferents escales d'anàlisi, en funció del detall amb el qual es treballi, però cada nivell escalar s'articula amb els nivells superiors i inferiors, de manera que el conjunt forma part d'una mateixa composició. Els objectius de qualitat paisatgística d'aquest catàleg s'adrecen preferentment als mosaics i elements del paisatge identificats a una escala mitjana (1:50.000), d'acord amb l'escala utilitzada en els plans territorials parcials (PTP) i en els plans directores territorials (PDT).

Dels diversos objectius de qualitat paisatgística per l'àmbit territorial del Camp de Tarragona es deriven un conjunt de criteris i mesures dirigits a les polítiques territorials i sectorials. El

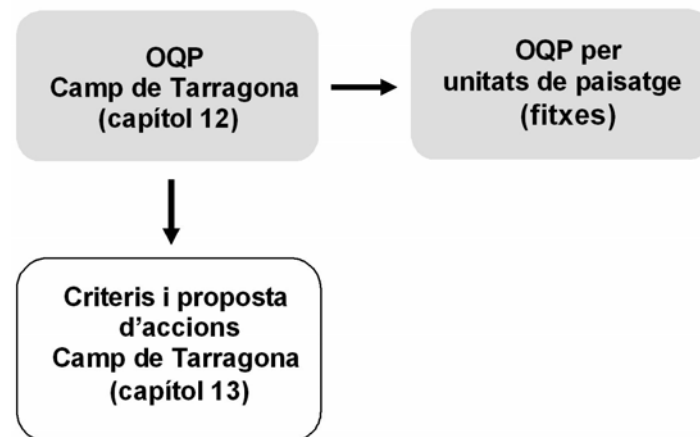

Figura 12.1. Objectius de qualitat paisatgística (OQP) i mesures i accions de paisatge del Camp de Tarragona.

procés de formulació dels objectius de qualitat paisatgística i dels criteris i mesures del Catàleg de paisatge del Camp de Tarragona es presenta en el gràfic següent:

En el capítol següent (el número 13) es presenten criteris i mesures que han d'ajudar a assolir aquests objectius en l'àmbit del Camp de Tarragona. Els objectius de qualitat paisatgística per a l'escala d'unitat de paisatge es presenten al volum 2 d'aquesta memòria.

Figura 12.2: Muralles de "Montblanc.

OBJECTIU 1

Un paisatge urbà rehabilitat i valoritzat en la seva part històrica, i de qualitat arquitectònica, endreçat i dissenyat per a una bona qualitat de vida dels ciutadans.

El Camp de Tarragona ha estat habitat des d'abans del paleolític i posteriorment per ibers, romans, àrabs, etc. fet que ha donat lloc a un divers patrimoni arquitectònic i urbà. En aquest sentit, cal destacar Tarragona, capital romana de la península Ibèrica, la vila ducal de Montblanc, situada en el camí cap a les Terres de Lleida, els monestirs cistercencs de Poblet i Santes Creus, els edificis modernistes de la ciutat de Reus i els cellers construïts a la mateixa època i ben representats a la comarca de l'Alt Camp, restes arquitectòniques d'antics pobles mariners com Cambrils, o poblats medievals com els de la Baixa Segarra.

No obstant això, aquest àmbit ha experimentat transformacions com a conseqüència d'un consum de sòl elevat i la dispersió de la urbanització, especialment a tot el tram litoral. El paisatge urbà emergeix del mosaic de formes, línies, textures, colors i percepcions que el procés urbanitzador ha generat en les ciutats. El centre històric, els eixamples, els polígons residencials, les ciutats-jardí, els barris d'autoconstrucció, els creixements suburbans, els antics nuclis mariners i portuaris, etc., presenten unes morfologies i unes tipologies constructives característiques, que reflecteixen tant el període històric en què van ser executats com les problemàtiques urbanes a què hauria de fer front el projecte.

A dins de cada nucli urbà hi ha uns elements bàsics que contribueixen en gran manera a proporcionar el contingut de les imatges de la ciutat: els carrers i avingudes de principal recorregut, els elements de frontera entre espais diferenciats, les places, cruïlles, mercats i altres nodes estratègics de condensació d'uns determinats usos o característiques i, finalment, les fites o elements de referència que destaquen notòriament sobre la resta d'elements. En aquest àmbit, Tarragona, Reus i el sector litoral, especialment el del Baix Penedès, són els sectors que presenten una complexitat urbana major, tot i que també destaquen altres entorns urbans com Montblanc i Valls, envoltats per infraestructures viàries i ferroviàries.

Figura 12.3: Nucli de Prades.

OBJECTIU 2

Uns assentaments urbans amb un creixement ordenat, dimensionat d'acord a les necessitats reals i que no comprometi el futur del caràcter agrícola dels espais circumdants als nuclis urbans.

El territori del Camp de Tarragona està vertebrat per un sistema de ciutats, pobles i altres assentaments de mida inferior que, en conjunt, constitueixen un valuós patrimoni urbanístic. No obstant això, cal destacar la important transformació que ha experimentat el paisatge d'aquest àmbit territorial com a conseqüència d'un consum de sòl quantitativament molt elevat i la dispersió i desarticulació amb les trames urbanes històriques que s'hi ha produït, en especial al sector Reus-Tarragona i al conjunt de la franja litoral.

Alguns nuclis del Camp de Tarragona, situats en indrets estratègics, propers a grans centres urbans o àrees de pas de vies de comunicació, són poblacions que presenten un creixement urbà dinàmic i absorbeixen part de la nova població i activitat econòmica. A part del sector de Reus-Tarragona i del litoral, també presenten una complexitat urbana elevada les ciutats de Montblanc i Valls i en menor mesura, Falset, que se situen als eixos de les carreteres que circulen vers l'interior. Un altre conjunt de poblacions, situades a les segones línies de costa o properes als grans nuclis urbans, experimenten creixements urbanístics molt superiors al desenvolupament dels nuclis rurals de l'interior i que s'han de regular primant la compacitat per reduir l'ocupació de territori i evitar la fragmentació territorial i paisatgística, i vetllant pel manteniment de fronteres nítides en el paisatge i l'ordenació adequada de les perifèries.

D'altra banda, hi ha un canvi creixent en les relacions que s'estableixen entre els grans nuclis urbans i les petites poblacions del seu *hinterland*: les grans ciutats adquireixen una funció cada cop més laboral i comercial, i la funció residencial es desplaça cap a nuclis de població més petits o en urbanitzacions situades a la perifèria, fenomen especialment significatiu al nord de la ciutat de Tarragona.

Al Camp de Tarragona, aquests nous assentaments urbans es desenvolupen a partir del creixement de petites o mitjanes localitats rurals situades a les proximitats de grans centres urbans, com Castellvell del Camp en relació a Reus, els Pallaresos i Vila-seca pel que fa a Tarragona, o s'afegeixen als creixements impulsats pel turisme a les localitats ubicades al litoral, com Salou, Cambrils, Altafulla i Torredembarra.

Figura 12.4: Urbanització.

OBJECTIU 3

Unes urbanitzacions endreçades, amb perímetres nítids, i amb qualitat paisatgística.

Des de la dècada dels anys 70 i 80 del segle XX, les urbanitzacions han experimentat un procés de creixement important al Camp de Tarragona, concentrant-se principalment a l'entorn dels paisatges més atractius (tant de la costa com dels espais forestals localitzats al litoral i al prelitoral). Algunes d'aquestes urbanitzacions, especialment les situades a l'Alt Gaià i el Montmell, varen ser autoconstruïdes en absència de planejament urbanístic, i actualment presenten un aspecte desordenat i d'una baixa qualitat estètica, a banda de ser especialment vulnerables enfront els incendis forestals. Si bé en un primer moment estaven destinades a segona residència, la millora progressiva de les comunicacions, ha afavorit la residencialització permanent, sobretot en sectors de població de la tercera edat.

Al litoral, per contra, la majoria de les urbanitzacions han estat més o menys planificades i desenvolupades en el marc del planejament urbanístic, tot i que amb resultats discutibles. Al Baix Penedès a la dècada de 1990 la construcció de l'autovia Pau Casals (túnels del Garraf) i l'arribada del servei de rodalies de RENFE fins a l'estació de Sant Vicenç de Calders (El Vendrell), va afavorir un ràpid i intens procés de construcció d'urbanitzacions amb habitatges essencialment de primera residència, que s'han localitzat en entorns forestals propers a les vies de comunicació i al litoral.

Al Camp de Tarragona les urbanitzacions es concentren bàsicament:

- Al Montmell, on s'observa un conjunt de grans urbanitzacions en l'eix viari que comunica l'Alt Camp amb l'Alt Penedès.
 - A la plana litoral de l'Hospitalet de l'Infant, on destaca la macroubanització de Miami-Platja, que s'ha estès des de la carretera N-340 fins al traçat de l'autopista AP-7, i altres urbanitzacions menors escampades per la plana.
 - Les urbanitzacions del Baix Gaià, que es localitzen en els espais forestals, a causa de la seva proximitat a la ciutat de Tarragona.
- Al litoral del Baix Penedès, amb urbanitzacions que ocupen els primers contraforts de les muntanyes litorals, on destaca la macroubanització de Segur de Calafell.
 - A les estribacions meridionals del Garraf, on les urbanitzacions són l'únic tipus d'assentament existent.
 - A la plana del Baix Penedès, on les urbanitzacions es concentren al sector septentrional i occidental, en el límit amb els primers contraforts de les serres del Montmell i del massís de Bonastre.

Figura 12.5: Dunes i maresmes dels Muntanyans a Torredembarra.

OBJECTIU 4

Uns paisatges litorals naturals i agrícoles gestionats integralment, preservant-los de la urbanització i les infraestructures, i fent-los accessibles al gaudi i l'ús social amb respecte vers els valors naturals i estètics.

El litoral ha esdevingut, des de la segona meitat del segle XX, un espai d'atracció de la població i d'activitats econòmiques diverses, entre les quals destaca, especialment, el turisme, i aquest ha comportat una ocupació progressiva i quasi imparable de tota la primera línia de costa per part d'edificacions i infraestructures que donen servei a l'activitat turístic-residencial.

A grans trets, es pot comprovar que aquesta ocupació urbana del litoral és generalitzada en els litorals de topografia més suau. Per contra, els terrenys més abruptes que toquen al litoral han pogut conservar, en part, els seus valors naturals i alguns usos agrícoles. Al mateix temps, moltes platges han experimentat un retrocés, atribuïble en bona part a un balanç sedimentari negatiu: la quantitat de sorra erosionada per l'embat de les ones és més gran que les aportacions realitzades pel transport longitudinal que genera el mateix onatge. Aquesta disminució en la quantitat de sediments que arriben a les platges és explicable tant per la regulació dels cursos fluvials per mitjà de rescloses i embassaments com per la construcció d'elements que interfereixen en la dinàmica litoral (ports, espigons, etc.).

La lluita contra aquesta erosió costanera s'ha abordat, en molts casos, a través de la construcció de dics, esculleres i espigons de defensa per mantenir les acumulacions de sorra, fet que ha transformat el paisatge costaner de manera molt intensa.

Els paisatges conformats pels sistemes dunars i les maresmes han experimentat una afectació molt important com a conseqüència de l'expansió de la superfície urbanitzada al llarg de tota la franja litoral. La desaparició i el retrocés de moltes zones humides costaneres ha estat una constant durant l'ocupació humana del litoral. Les dunes també han experimentat una situació similar, havent desaparegut la major part d'elles.

Les principals àrees naturals/agrícoles del litoral del Camp de Tarragona són:

- La desembocadura de la riera de La Bisbal-Les Madrigueres, al Vendrell, on hi ha restes d'antics conreus així com fragments de vegetació pròpia del litoral.
- Fragments aïllats en segona línia de costa ocupats per conreus i masses forestals, al sector de Coma-ruga.
- Espai agroforestal al nord de la platja Llarga de Roda de Barà.
- Gorg de Creixell, on hi ha càmings i fragments d'espais naturals força degradats.
- Espai d'Interès Natural de la platja de Torredembarra-Muntanyans, on es conserven en força

bon estat diversos sistemes dunars i aiguamolls litorals, tot i la pressió urbanística i d'infraestructures que l'envolten.

- Desembocadura del riu Gaià, que presenta una part protegida, inclosa al PEIN, corresponent al tram final de la llera del riu, i uns espais perifèrics ocupats per espais agrícoles d'horta, a l'est, i masses forestals de pi blanc, l'oest.
- Punta de la Móra i platja Llarga de Tarragona, on hi ha masses forestals i conreus inclosos al PEIN, en el cas de la Punta de la Móra, i fragments agroforestals i restes d'instal·lacions turístiques (càmping) en cas de la Platja Llarga.
- Desembocadura del Francolí, molt alterada per la pressió urbana, el port de Tarragona i la contaminació de les aigües.
- Prats de la Pineda i Cal·lípols, on una petita part d'aiguamolls està inclosa al PEIN.
- Fragments d'espais naturals de la platja Llarga de Salou, ocupats per càmings i el Beach Club de Port Aventura.
- Espais agrícoles al litoral est de Mont-roig del Camp, que comparteixen espai amb els càmings.
- Desembocades dels barrancs i rieres meridionals del Camp: Riudecanyes, Estany Gelat, Llastres,..., on hi ha restes d'aiguamolls litorals.
- Fragments força deteriorats d'aiguamolls litorals del sud del nucli de l'Hospitalet de l'Infant (platja de l'Arenal),
- Espai d'Interès Natural de la Rojala-platja del Torn, que conserva matollars litorals i restes de sistemes dunars, i que està sotmès a pressió per part de les infraestructures de comunicació i els creixements urbanístics meridionals de l'Hospitalet de l'Infant.
- Matollars i restes de conreus situats entre el complex nuclear i el petit nucli de l'Almadrava, al sud de l'Hospitalet de l'Infant.

Figura 12.6: Platja de Vilafortuny.

OBJECTIU 5

Uns paisatges litorals urbanitzats amb unes intervencions dirigides a dotar-los de qualitat i preserva la identitat, i d'una millor accessibilitat per al gaudi i l'ús social.

El creixement urbanístic que han experimentat els municipis costaners durant aquest període ha tingut com a conseqüència la generació de processos i fenòmens propis del medi urbà, com la contaminació dels recursos hídrics, la disminució dels ambients naturals, els col·lapses circulatoris i, en alguns casos, una manca de disciplina a nivell urbanístic. La majoria dels trams del litoral han esdevingut un continu urbà que ressegueix tota la costa i que s'interposa entre el mar i el sistema d'espais oberts del rerepaís.

D'altra banda, les façanes marítimes posseeixen un gran valor paisatgístic i identitari a causa de la singularitat de les formes de relleu, els usos del sòl i les instal·lacions i edificacions de caràcter històric, cultural i etnogràfic construïdes a primera línia de costa (fars, edificis d'estil modernista o colonial, passejos marítics, instal·lacions portuàries, etc.). Ara bé, la diversitat paisatgística de les façanes marítimes, però, està amenaçada pels processos d'homogeneïtzació i banalització del paisatge costaner que es deriven de la urbanització extensiva del litoral.

Els camins de ronda, d'altra banda, són uns elements excel·lents de valorització del paisatge litoral. Des de la consolidació del camí de ronda de S'Agaró a les comarques Gironines, l'any 1953, els camins i senders que ressegueixen la costa s'han popularitzat arreu, en ser en molts indrets l'única forma de poder gaudir d'àmplies vistes sobre el litoral, cada cop més difícils d'obtenir a causa de la intensa urbanització que ha sofert l'espai costaner durant les darreres dècades. També faciliten el contacte directe amb els elements naturals del paisatge litoral, gairebé absents en les àrees més urbanes, la relació entre paisatges litoral diversos (platges urbanes, espais naturals, paisatges rurals, miradors, etc.), a més d'altres funcions de tipus recreatiu, cultural i educatiu.

A molts trams de costa del Camp de Tarragona encara es mantenen senders que voregen la façana marítima, com per exemple entre el cap Gros de Torredembarra i la platja Llarga de Tarragona. En altres sectors, els antics viaranys que discorrien arran de mar han desaparegut en paral·lel a la transformació de l'espai litoral.

Durant els darrers anys, en molts trams costaners han proliferat les infraestructures de defensa costanera, construïdes bàsicament amb l'objectiu de fer front a l'erosió que experimenten les

platges. Una de les solucions emprades per la defensa de les platges ha estat la construcció d'espigons adossats o paral·lels a la línia de costa. La implantació d'infraestructures de defensa causa, en termes de paisatge, una modificació del camp visual que es té des de la platja. En el cas concret del Camp de Tarragona, les platges de Cunit, Altafulla i Cambrils han estat protegides amb espigons de diferents tipus per tal de fer front a l'erosió i això ha modificat el paisatge costaner d'aquests indrets.

Figura 12.7: Muntanyes de Prades.

OBJECTIU 6

Uns paisatges naturals² de qualitat que compaginin l'activitat agropecuària, d'extracció i aprofitament sostenible de recursos naturals i l'ús turístic i de gaudi.

Els espais naturals constitueixen els nodes principals de la matriu ecològica que configura el sistema d'espais oberts. En l'àmbit territorial del Camp de Tarragona, en les àrees de relleu muntanyós la matriu està constituïda bàsicament per espais forestals, i els camps de conreu i els assentaments formen taques discontinües disperses en aquest teixit de predomini forestal. Per contra, en els sectors planers i amb sòls fèrtils es dona la situació inversa: es produeix un predomini de l'espai agrícola amb els remanents dels espais forestals disposats en clapes.

Aquests paisatges han de mantenir una certa continuïtat i cal evitar-ne la fragmentació. Representen, a més d'un gran valor natural i paisatgístic, àrees de gaudi de la natura per la població del Camp de Tarragona. En aquest sentit, els corredors o vies verdes poden jugar un paper clau en la connectivitat biològica i social i la descoberta del paisatge, atès que proporcionen espais per a l'oci de la població urbana.

Al Camp de Tarragona els grans espais naturals es localitzen a les àrees de muntanya. A un nivell més concret, es pot apuntar que les grans masses forestals i els hàbitats i les espècies de més valor biogeogràfic es localitzen a l'eix orogràfic de la serralada Prelitoral, que des de l'Alt Gaià continua per la serra de Miramar fins a les muntanyes de Prades i la serra de la Mussara, des d'on enllaça amb la serra de Montsant pel nord i amb la serra de Llaberia i les muntanyes de Vandellòs pel sud. Les serres de Montmell, el massís de Bonastre i l'extrem meridional dels relleus del Garraf també estan recoberts de bosc i matollars i constitueixen un segon grup d'espais naturals remarcables. Finalment, a la línia de costa es mantenen reductes d'hàbitats dunars i de maresma que, juntament amb les comunitats especials dels penya-segats, configuren espais naturals de petites dimensions.

² A efectes d'aquesta proposta de normativa, s'entén per «paisatge natural» aquella porció de territori en què dominen els processos i les formes pròpies del medi natural, cosa que no implica que no hi hagi hagut un modelat antròpic del mateix.

Figura 12.8: Nucli d'Ulldemolins.

OBJECTIU 7

Un sol no urbanitzable on les actuacions permeses (equipaments d'interès públic, explotació de recursos naturals, construccions agràries, i reconstrucció i rehabilitació de masies i cases rurals...) contribueixin a posar en valor els paisatges per mitjà d'una bona integració amb l'entorn tant de les construccions com dels espais lliures associats.

Els espais agraris, també en el Camp de Tarragona, acullen un conjunt molt divers de construccions aïllades i activitats en sòl no urbanitzable, des de les cabanes de pedra seca, les casetes de tros i les masies fins a les granges, coberts, naus i així com també altres usos relacionats amb el lleure, l'educació ambiental i l'esport, etc.

Aquest tipus d'actuacions comporten una sèrie de transformacions tant per les construccions com per les adequacions dels espais lliures associats.

Els edificis i llurs tipologies constructives (volumetria, composició de façanes, materials, cromatisme, etc.), que formen part dels atributs del sòl no urbanitzable del Camp de Tarragona, en ocasions, estan realitzats amb materials i criteris poc adequats des del punt de vista paisatgístic o amb tipologies més pròpies del sòl urbà, cosa que pot provocar un deteriorament de la qualitat dels paisatges. Generalment, manca una concepció unitària de conjunt.

Els moviments de terres (molt sovint es creen esplanacions per manca d'espai exterior útil per les activitats), la desaparició i alteració de la coberta vegetal, la necessitat d'impermeabilització de grans superfícies i la manca d'un tractament acurat dels espais exteriors, generen, sovint, discontinuïtats entre el paisatge de l'entorn i el creat per les noves activitats.

Figura 12.9: Carretera de Bonastre a Albinyana.

OBJECTIU 8

Unes vies de comunicació integrades en el territori i en el paisatge que permetin la connectivitat ecològica i la continuïtat paisatgística i social del territori.

El paisatge associat a les principals infraestructures viàries es presenta de manera discontinua i deslligada dels sistemes territorials preexistents, amb estructures que moltes vegades interfereixen en els processos i funcions que es desenvolupen en el sistema d'espais oberts i amb una manca d'integració en el paisatge que les envolta.

Al Camp de Tarragona, aquest tipus de paisatge es presenta de forma especial en els quatre sectors següents:

- La unitat Reus - Tarragona.
- L'eix Tarragona – Valls – el Pla de Santa Maria, a través del qual transcorre una densa xarxa de vies de comunicació i on s'ha previst la construcció de noves infraestructures de transport.
- L'entorn de Montblanc, que es caracteritza per l'emplaçament dispers de grans naus industrials i comercials, acompanyades d'una alta densitat de traçat d'infraestructures viàries.
- El sector sud de la plana del Baix Penedès, a l'entorn de la ciutat del Vendrell que mostra trets característics dels paisatges rururbans.

Les infraestructures viàries i ferroviàries han de permetre mantenir una suficient connectivitat ecològica (moviment d'espècies animals i vegetals i fluxos de matèria i energia), paisatgística i social del territori.

Figura 12.10: Accessos a la ciutat de Valls.

OBJECTIU 9

Uns accessos als nuclis urbans ordenats paisatgísticament que facilitin la transició entre els espais oberts i els paisatges urbans i que reforcin el caràcter i la identitat de les poblacions

El paisatge adjacent als accessos als nuclis urbans es troba en un procés permanent de transformació. En general, es tracta d'un paisatge caracteritzat per la manca de coherència pel que fa a tipologies constructives, la disposició dels elements al llarg del eix viari i a la imatge global de la localitat. En aquest sentit, és un paisatge estèticament poc interessant, en el qual es juxtaposen solars buits colonitzats per la vegetació ruderal amb conjunts d'edificis generalment poc atractius (magatzems, dipòsits, naus industrials i comercials). També s'hi troben rètols publicitaris de grans dimensions, zones d'aparcament i espais residencials sense ús definit.

Aquest fenomen es manifesta més significativament a la perifèria de Reus, Tarragona, El Vendrell, Montblanc, així com en general, a les unitats de paisatge del litoral, des del Litoral del Penedès fins la Plana de l'Hospitalet de l'Infant. Són uns paisatges que proporcionen a aquestes poblacions i al conjunt del litoral, una imatge uniforme i repetitiva, fent que el paisatge d'entrada a aquestes poblacions sigui similar arreu.

Figura 12.11: Espai periurbà del Baix Camp.

OBJECTIU 10

Uns espais periurbans de les grans i mitjanes ciutats, dissenyats amb criteris d'integració i aportació de nous elements d'interès en el paisatge.

El creixement urbà porta associat, a vegades, l'aparició de construccions aïllades de transició entre l'espai urbà consolidat i els espais que el voregen, normalment espais agrícoles o forestals. Es tracta d'elements que el sistema urbà «expulsa» del centre per molèsties, excessiu consum de sòl, o la mateixa necessitat d'algunes d'aquestes construccions d'estar prop de les vies de comunicació. Resulta, però, que els espais periurbans estan constituïts per sòls amb valor estratègic per garantir la connectivitat del teixit paisatgístic en àrees molt fragmentades pel pas d'infraestructures de mobilitat i/o per la localització en aquests àmbits d'àrees construïdes de diferent superfície i densitat com construccions residencials, polígons industrials o comercials, complexos recreatius, etc. Aquest fenomen és especialment significatiu a les ciutats grans i mitjanes del Camp de Tarragona, com l'entorn de Reus, Tarragona, El Vendrell, Valls, o Montblanc, així com al llarg de pràcticament tot el litoral, des del Penedès fins el Baix Camp.

Figura 12.12: Polígon industrial de la Pobla de Mafumet.

OBJECTIU 11

Uns polígons industrials, energètics, logístics i àrees terciàries (comercials i d'oci) ubicats en zones visuals no preferents o notòries i dissenyats tenint en compte la integració amb l'entorn, especialment en els perímetres que confronten amb el sòl no urbanitzable

Els polígons industrials i les grans superfícies comercials que es disposen al llarg de les vies de comunicació i accessos a les poblacions, a la recerca de l'accessibilitat, major sòl disponible, i la major notorietat, han esdevingut un element característic del paisatge periurbà del Camp de Tarragona.

Al Camp de Tarragona destaquen els àmbits següents:

- Polígon energètic de la vora de la N-340 i l'AP-7, prop de l'Hospitalet de l'Infant, amb una central nuclear en desmantellament, una en funcionament i dues centrals tèrmiques.
- Polígon químic sud, entre Vila-seca i Tarragona, a la vora de l'antiga N-340
- Polígon químic nord, entre el Francolí i La Pobla de Mafumet-El Morell, a la vora de la T-750, i visible des de la N-240
- Polígon industrial/comercial Francolí, a la vora de l'antiga N-340 a l'entrada sud de Tarragona
- El Polígon comercial de Les Gavarres, a l'encreuament entre la T-11 i l'A7

Figura 12.13: Parc eòlic del collet dels Feixos.

OBJECTIU 12

Uns parcs eòlics i parcs solars fotovoltaics, planificats amb visió de conjunt a escala regional i implantats d'acord als elements que configuren el paisatge.

La instal·lació de centrals eòliques i solars fotovoltaïques, popularment conegudes per parcs eòlics i parcs solars, per a la producció d'energia de fonts renovables constitueix un dels principals eixos de la política energètica de la Generalitat de Catalunya pels propers anys en l'àmbit de la lluita contra el canvi climàtic i en conseqüència, resulta una acció globalment positiu per al medi i una oportunitat de desenvolupament per al territori.

La proliferació d'aquest tipus d'instal·lacions sobre el territori aconsella l'establiment de criteris i mesures d'implantació adequats pot suposar un impacte paisatgístic negatiu i greu. A escala local, l'impacte ve causat per la aparició dels elements molt visibles i de caràcter artificial i per la modificació de la visió de les línies de carena (cas dels parcs eòlics), l'obertura de camins i rases la creació de plataformes i la construcció d'infraestructures associades a les centrals (estacions transformadores, edificis de control, tanques etc.).

Els projectes de parcs eòlics i solars que s'estan realitzant o tramitant al Camp de Tarragona i les propostes de noves instal·lacions han generat debat social. Un dels principals impactes que comporten aquestes instal·lacions és paisatgístic ja que, en el cas de les centrals eòliques, quasi totes se situen (es projecten) en carenes i espais elevats molt visibles, i les alçades dels aerogeneradors sobrepassen els 100 m de manera que gairebé sempre estan interferint sobre els fons escènics.

En el cas dels projectes de centrals solars fotovoltaïques sovint ocupen grans extensions de sòl i artificialitzen el caràcter del paisatge agrari, forestal o natural existent.

En general, el debat social bascula, no al voltant de la idoneïtat d'aquestes energies i la seva presència, considerada bàsica per tots els sectors implicats, sinó al voltant de la excessiva concentració de parcs en determinades zones que pot comprometre altres valors, usos o potencialitats, o la gran ocupació de sòl que signifiquen.

Figura 12.14: Cinglera de la Serra Major del Montsant

OBJECTIU 13

Uns fons escènics de qualitat que mantinguin els referents visuals i identitaris del Camp de Tarragona i no incorporin elements estranys o aliens.

El Camp de Tarragona fonamentalment està constituït per la gran plana que s'estén des de l'Alt Camp fins al Baix Camp envoltada per una línia de serralades que la circumden de nord a sud, formant un semicercle totalment obert per llevant.

- Montmell i Montagut
- Serra de Miramar
- La Mussara
- Serra de Pradell-l'Argentera
- Mola de Colldejou
- Serra de Llaberia
- Muntanyes de Tivissa-Vandellòs

A més presenta altres cubetes que també estan envoltades per carenes rellevants, com:

- Al Priorat: el Montsant, serra de la Figuera, la Gritella i cingles de Siurana
- A la Conca de Barberà: serres de Vilobí i el Tallat
- Al Baix Penedès: el Montmell

Els fons escènics permanents són aquestes serralades que ofereixen una perspectiva paisatgística permanent gairebé des de qualsevol punt. Aquests *fons escènics* tenen un eminent valor paisatgístic i referencial i però també identitari.

Figura 12.15: Vista panoràmica de Blancafort i Solivella des de la Serra del Tallat.

OBJECTIU 14

Una xarxa de miradors que posin en valor les panoràmiques més rellevants i permetin descobrir la diversitat i els matisos dels diferents paisatges del Camp de Tarragona

L'àmbit del Camp de Tarragona presenta diversos enclavaments des d'on es gaudeix d'àmplies panoràmiques d'una o diverses unitats. Constitueixen punts d'observació, interpretació i educació en els valors del paisatge i solen coincidir amb fites topogràfiques (serres, tossals, colls,...), edificacions de caràcter religiós (ermites, santuaris,...), sectors elevats dels nuclis urbans o fins i tot marges de carreteres de la xarxa viària secundària o local. La conversió d'aquests indrets en miradors i la creació d'una xarxa integrada de miradors pot esdevenir una oportunitat per a la promoció turística i una de les formes més efectives de sensibilitzar la població sobre els valors del paisatge.

Figura 12.16: Mosaic agrícola entre Falset i Marçà.

OBJECTIU 15

Uns mosaics agroforestals de conreus de secà, productius, i vinculats al manteniment dels elements de pedra seca de suport a l'agricultura, o exemples vius de paisatges de la trilogia mediterrània per excel·lència (blat, vinya i olivera/ametller).

El paisatge dels mosaics agroforestals de secà és el resultat d'un procés d'evolució conjunta d'una pauta cultural i una pauta biofísica preexistent, superposades en un mateix territori. Després d'una llarga història d'ocupació del territori, s'han acabat transformant en conreus tots els llocs que així ho permetien: les planes, els fons de vall i, fins i tot, alguns vessants han estat romputs i convertits en espai agrícola, tot conservant rodals naturalitzats, més o menys extensos, en aquells indrets més complexos orogràficament.

El paisatge agrari del Camp de Tarragona respon en bona part a les característiques típiques del paisatge agroforestal mediterrani, conformat per un mosaic de conreus de secà (vinya, olivera, ametller, avellaner, garrofer i cereals) que ocupen els llocs de menys pendent –i amb presència quasi permanent de la pedra seca- que s'intercala amb fragments de matoll, bosc i bosquina, amb el traçat sovint sinuós de rieres o torrents. Menció a banda, mereix el paisatge de la Conca de Poblet i part de la Plana de l'Alt Camp, on és possible contemplar exemples vius de la trilogia mediterrània (blat, vinya i olivera/ametller) intercalada amb retalls de bosquines i matollars.

Al Camp de Tarragona, els paisatges agroforestals caracteritzen amplis sectors de les unitats de paisatge modelades en planes i serres baixes amb vessants de perfil suau, on predomina l'activitat agrícola com a la Conca de Poblet, la Plana de l'Alt Camp, l'Alt Gaià, el Baix Priorat, i part dels Camps de Santes Creus, de la Plana del Baix Camp, de la Conca d'Alforja-Vilaplana, o d'Escornalbou-Puigcerver. L'heterogeneïtat d'aquest tipus de paisatges és, precisament, un dels seus valors principals, inherent a l'estructura en mosaic que els caracteritza. De la mateixa manera, la diversitat d'hàbitats, d'estructures, de textures, de canvis fenològics i de percepció que es produeixen en aquests paisatges els fa mereixedors d'una protecció especial.

Al llarg de la història, l'agricultura ha modelat el paisatge, mantenint els patrons bàsics que configuren els paisatges agraris i creant la base per a un model social i cultural que presenta un fort lligam amb el seu medi i els seus elements més rellevants.

Figura 12.17: Camps de vinyes a Gratallops.

OBJECTIU 16

Uns paisatges de la vinya ben conservats i gestionats que revaloritzin els productes vinícoles que s'hi produeixen, on la vinya convisqui amb altres conreus de secà generant mosaics agrícoles.

El paisatge de la vinya és el resultat d'un procés d'evolució conjunta d'una pauta cultural, una pauta socioeconòmica i una pauta biofísica preexistent, superposades en un mateix territori. Després d'una llarga història d'expansió i retracció del conreu, depenent de les plagues, com la fil·loxera que va arrasar les vinyes a finals del segle XIX i principis del XX, i dels fluxos del mercat, s'han acabat configurant uns paisatges vitivinícoles prou característics i singulars.

El paisatge de la vinya al Camp de Tarragona es pot observar plenament en diversos indrets, cadascun amb la seva fesomia particular. Així en el cas del Priorat històric la vinya es conreava en vessants de licorella, formant els anomenats «*lloms d'elefant*», que després de moltes dècades d'abandonament i despoblament, els darrers anys ha experimentat una profunda reconversió i recuperació d'antics conreus, a partir de la producció de vins de qualitat vinculats a l'aparició de molts cellers nous. Tot i els menors nivells de mecanització, aquesta expansió ha provocat noves rompudes que no sempre han respectat els mètodes tradicionals de conreu, al mateix temps que han anat apareixent nous cellers enmig de les vinyes. Malgrat aquestes transformacions, en el si de la DOQ Priorat, existeix un ampli consens sobre la importància de preservar determinats valors del paisatge que es vincula directament a la qualitat i la comercialització. En aquest sentit, des de la DOQ Priorat s'ha establert una normativa de qualitat paisatgística mínima que han de complir les finques per poder entrar a formar part de l'ens.

Al Baix Priorat el conreu de la vinya s'ha consolidat a través de la creació de la DO Montsant, i a remolc de l'èxit de veïna DOQ Priorat, amb algunes noves rompudes que no han significat grans transformacions paisatgístiques i mantenint l'essència en l'elaboració de vins de qualitat produïts per petits cellers o cooperatives. Aquí, el paisatge de la vinya va acompanyat sovint d'altres conreus arboris de secà, com l'olivera o l'ametller.

Per contra, els altres paisatges vitivinícoles importants del Camp de Tarragona, la Conca de Poblet i el Baix Penedès, i part dels Camps de Santes Creus, del Massís de Bonastre i de la Plana de l'Alt Camp, les vinyes ocupen els llocs de menys pendent –i amb presència quasi permanent de la pedra seca- soles o acompanyades de fileres d'oliveres o ametllers, que s'intercalen amb fragments de matoll, bosc i bosquina. Aquí, la mecanització es major, els

processos de concentració parcel·lària estan sent importants, i la producció es destina sobretot al cava, en elaboració industrial o familiar, així com a petites partides destinades a la producció de vins. La influència de la DO Penedès es notable en aquest part septentrional del Camp de Tarragona.

Figura 12.18: Paisatge del garrofet en un coster esglaonat a la Nou de Gaià.

OBJECTIU 17

Un paisatge del garrofer que generi espais agrícoles de qualitat en espais agrícolament marginals en base al treball de la pedra seca, conservat com a referent estètic i identitari del litoral mediterrani tarragoní, i que creï espais tampó/de transició entre els espais urbanitzats i els espais naturals.

Actualment hi ha camps de garrofers a totes les comarques litorals inclosa l'Alt Camp. No obstant això, les àrees més extenses es localitzen a les unitats de paisatge situades a l'extrem sud-oriental del Camp de Tarragona: el Baix Gaià, la plana del Baix Penedès i el litoral del Penedès.

L'organització del paisatge del garrofer es presenta en dos tipus principals: el de les planes, i el dels costers. A més hi ha molts indrets on el garrofer es planta a les vores dels camps com un element que contribueix a delimitar les parcel·les de conreu. A les àrees de topografia planera, com a les planes que hi ha prop dels nuclis de Creixell i de Roda de Barà, a Cambrils o al Vendrell, els garrofers estan plantats en fileres ben ordenades.

Els arbres mostren un bon desenvolupament amb capçades amples i espesses. El color verd intens del fullatge del garrofer contrasta amb el color rogenc de les argiles, que habitualment mostren els solcs deixats pel tractor en la feina de llaurar la capa superficial del terreny per tal d'evitar una pèrdua excessiva d'aigua per transpiració capil·lar. És un paisatge d'alt valor estètic pel contrast dels colors, l'ordre harmònic que generen les línies paral·leles d'arbres i l'edat centenària dels garrofers més vells.

No obstant això, és als costers on el paisatge del garrofer es manifesta amb tota la potència del seu caràcter mediterrani. Hi són presents tots els elements propis del paisatge agrícola tradicional desenvolupat en terrenys costeruts. Les parcel·les estan disposades en feixes que s'adapten a la topografia del relleu. Sovint són tant estretes que només hi cap una fila d'arbres per feixa. Les parets de pedra seca esglaonen els vessants, fidels exponents d'una cultura agrícola antiquíssima, l'autèntica força afaïçonadora del paisatge mediterrani. Tampoc hi falten les barraques de pagès construïdes amb les mateixes tècniques de maçoneria utilitzades en el bastiment dels murs que aguanten les feixes.

El paisatge secular del garrofer està en retrocés per la fragmentació del territori que comporta l'expansió de l'espai urbanitzat en el litoral del Camp de Tarragona. En aquest context la preservació del paisatge del garrofer té un valor estratègic. El seu manteniment pot evitar la conurbació d'amplis sectors del litoral i del prelitoral del Camp, a més de salvaguardar un

paisatge agrari de gran valor cultural i estètic, que forma part de la identitat, el sentit de lloc i l'imaginari paisatgístic de les terres litorals de Tarragona. El paisatge del garrofer té un valor propi que va més enllà del productiu. Forma part dels paisatges viscuts per una part significativa de la població del litoral del Camp de Tarragona i constitueix una de les poques mostres d'aquest tipus de paisatge mediterrani a casa nostra.

Figura 12.19: Camps d'avellaners a Riudoms.

OBJECTIU 18

Un paisatge de l'avellaner del sector central del Camp gestionat en base a la seva singularitat i identitat i que permeti la revaloració dels productes agrícoles.

Els camps d'avellaners del Baix Camp constitueixen l'àrea contínua més extensa d'aquest conreu a tot Europa. L'avellaner és el conreu que més caracteritza i singularitza el Camp de Tarragona, fet que es justifica pel fet que en el conjunt del territori es produeix el 90% de la producció d'avellana a Espanya, el que suposa una gran concentració espacial de les unitats de producció.

Els camps d'avellaner es troben a molts indrets del Camp de Tarragona en proporcions variables sobre la resta de conreus. Formen mosaics amb altres cultius llenyosos a sectors de la Vall del Silenci, a la conca d'Alforja-Vilaplana, a les serres de Riudecanyes, al Baix Gaià, a les valls interiors del massís de Bonastre i al sector nord-oriental de la plana de l'Alt Camp. És però a la plana de la dreta del Francolí, dins l'àmbit territorial de les unitats de paisatge Camps del Francolí i Plana del Baix Camp on es concentra la densitat més gran de conreu, amb una àrea molt extensa i continua que caracteritza i individualitza clarament el paisatge d'aquell territori.

L'estructura del paisatge de l'avellaner a la plana del Baix Camp i als Camps del Francolí està constituïda per una malla de parcel·les rectangulars de petita extensió delimitades pels estrets senders d'accés. Una xarxa de camins de carro més amples forma un nivell superior de vies d'accés als conreus. Un conjunt de basses de diferents dimensions esquitxa tota l'àrea de conreu. Els avellaners estan disposats en fileres ben ordenades de manera que cada parcel·la sembla com la parada d'una companyia en perfecta formació, vigilada en ocasions per velles oliveres o garrofers de gran port plantats als marges. Camps d'oliveres i d'ametllers introdueixen petis sectors de diversitat de formes, colors i textures. En alguns llocs els camps de conreu estan envoltats per marges formats per canyars espessos i les parcel·les que contenen cases en el seu interior estan totalment protegides per tanques de vegetació densa.

La crisi de preus de l'avellana iniciada a la dècada dels anys 80 del segle passat junt amb l'envelliment de la població que es dedica a l'agricultura dibuixen un futur incert per aquest paisatge. La transformació lenta cap uns conreus de major productivitat, que necessitin una menor inversió en capital i en treball, que els faci compatibles amb l'explotació a temps parcial, sembla ja iniciada.

Per altra banda, l'aparició i el desenvolupament de polígons industrials a les Borges del Camp, Riudoms, o Mont-roig del Camp, per exemple, concebuts tant per a satisfer les necessitats pròpies com les dels grans nuclis propers com Reus i Vila-seca està provocant un retrocés gradual del paisatge de l'avellaner. Els recents creixements residencials de nuclis com Riudoms, Vinyols o Montbrió del Camp, exerceixen una forta pressió sobre els terrenys més aptes, tant per les condicions del sòl com per la proximitat als nuclis urbans.

Figura 12.20: Conreus cerealístics de Santa Coloma de Queralt.

OBJECTIU 19

Uns paisatges dels conreus herbacis de secà, característics de la Baixa Segarra, que es mantinguin nets d'elements que en trenquin la seva configuració topogràfica i el mosaic agroforestal.

Els paisatges dels conreus herbacis de secà de la Baixa Segarra són singulars dins l'àmbit del Camp de Tarragona, oferint un relleu variat amb amples visuals dominades pel cultiu de cereals, en camps ondulats separats per retalls de boscos o bosquines en els marges que acumulen els desnivells en els límits dels camps, que conté un variat i ric patrimoni de construccions agràries de pedra seca, i que conserva mostres representatives d'aquests elements.

Els conreus herbacis de secà ocupen gairebé les tres quartes parts de la superfície de la Baixa Segarra. Es localitzen sobretot a les zones més planeres: Aguiló, Santa Coloma de Queralt, Passanant, el corredor que formen la Plana del Mensa, el Pla de Codony i els Plans de Conesa i el Pla de la Sala.

La parcel·lació agrària no segueix traçats rectilinis sinó que, a diferència d'altres espais, adopta línies més sinuoses adaptant-se a la configuració del relleu tot resseguint, sovint, les corbes de nivell. Als marges dels conreus s'hi desenvolupen comunitats arbustives i herbàcies amb un paper important en la connectivitat ecològica a una escala local.

En relació amb l'activitat agrícola hi ha una important presència de granges i altres equipaments agraris, d'un fort impacte paisatgístic. Aquestes granges i equipaments es localitzen sobretot a les rodalies de Santa Coloma de Queralt.

Figura 12.21: Pantà de Guiamets.

OBJECTIU 20

Uns paisatges fluvials, especialment dels rius Francolí i Gaià, però també del conjunt de barrancs i rieres, conservats conforme a la seva dinàmica i funcionalitat i accessibles per activitats de gaudi.

L'àmbit del Camp de Tarragona està articulat per diverses conques hidrogràfiques que corresponen a diversos rius principals de cada àmbit. Així doncs, al Camp estricte hi ha les conques del riu Gaià, del Francolí i de les rieres meridionals del Camp (rieres d'Alforja, Maspujols, Riudecanyes,...), mentre que el Baix Penedès s'articula a partir de la riera de la Bisbal, part de la Conca de Barberà ho fa al voltant del riu Anguera, i el Priorat al voltant del riu Montsant i el riu Siurana. Aquestes conques han determinat en bona mesura la posició dels assentaments humans i han estat aprofitats històricament per al regadiu agrícola dels territoris circumdants mitjançant la derivació en canals, sèquies i basses.

Aquests rius i rieres, llurs zones humides, el seu bosc de ribera i les planes al·luvials i agrícoles dels seus marges tenen funcions ecològiques claus i constitueixen els corredors biològics més importants de les diverses planes agrícoles del Camp de Tarragona, i s'han convertit sovint en els únics ambients naturals d'aquests territoris.

Els seus boscos de ribera presenten alhora un valor paisatgístic de primer ordre atès que el seu domini d'observació és molt ampli d'acord a la horitzontalitat del territori, sobretot al Camp estricte i al Penedès. En aquest sentit, cal destacar el diversos trams del riu Gaià, del Francolí, o del Siurana, així com les desembocadures de diverses rieres meridionals.

El règim de precipitacions mediterrani condiciona el cabal dels rius del Camp de Tarragona, els quals presenten forts estiatges. Aquest fet, juntament amb l'ocupació humana de l'espai adjacent a les lleres fluvials, ha provocat que la vegetació de ribera presenti, en termes generals (excepte en punts molt localitzats), uns nivells de degradació i fragmentació molt elevats: construccions rurals esdevingudes habitatges de segona residència, granges, graveres, abocadors, canalitzacions, ponts i viaductes d'estructura rígida, etc. L'alta exposició visual de bona part d'aquest cursos dóna més notorietat a aquestes alteracions.

Igualment, també s'ha de considerar l'atractiu que posseeixen els cursos d'aigua i el seu entorn per al desenvolupament d'activitats de tipus recreatiu per part de la població.

Figura 12.22: Monestir de Santes Creus.

OBJECTIU 21

Un paisatge del patrimoni històric vinculat a les construccions defensives, les construccions religioses, i les construccions productives, dotat d'un contingut i d'una significació territorial i paisatgística.

El Camp de Tarragona va ser territori de frontera entre cristians i musulmans durant l'Alta Edat Mitjana, ja que era l'espai de transició entre els comtats catalans i les taifes de Lleida i Tortosa, ben definida per la línia de castells del Gaià, que s'estenen des de la seva desembocadura, a Tamarit, fins al seu naixement, a la Baixa Segarra. A mesura que avançava la conquesta catalana, s'anava afavorint la construcció de castells i torres de guaita en tossals i punts elevats. En uns temps de profunda inseguretat i bel·licositat, l'assentament de petits nuclis fortificats era una forma d'implantació gradual sobre terreny guanyat als sarraïns i per això rebia el nom de «terra de marca». Aquests punts garantien un control gairebé integral del territori i actualment, s'han convertit en fites paisatgístiques de gran interès. Per altra banda, al llarg del litoral existeixen un seguit de torres defensives o de guaita que foren construïdes en el període modern, segles XVII i XVIII per garantir la seguretat davant els atacs comesos per corsaris que dominaven la costa tarragonina.

El Camp de Tarragona també compta amb un ric i divers patrimoni associat a les construccions religioses, des de la Ruta del Cister, amb els monestirs de Poblet i Santes Creus, però també amb un seguit de santuaris o ermites amb una forta devoció popular, com els de Sant Magí de la Brufaganya, el de la Mare de Déu de Puigcerver, el de la Mare de Déu de la Roca, el de Sant Ramon del Pla de Santa Maria, el conjunt d'ermites de l'interior del Montsant, entre d'altres.

El Camp de Tarragona també conté un patrimoni associat a les construccions productives, conformats per masos, masies, granges medievals (Conca de Barberà i Camps del Francolí), pobles abandonats (Montmell i Muntanyes de Tivissa-Vandellòs) i pobles-paller (Baixa Segarra), associats a diversos patrons de poblament (nuclis encimbellats, nuclis alineats vora els eixos fluvials,...), que vinculen història, territori i població del Camp de Tarragona.

El paisatge associat a aquest patrimoni del Camp de Tarragona té un valor històric evident perquè il·lustra diverses etapes de la història de Catalunya però també paisatgístic perquè està sotmès a una elevada exposició visual. Un i altre justifiquen la necessitat de fomentar accions de restauració i valorització del paisatge de les construccions defensives alhora que presenten un fort potencial turístic que pot contribuir a dinamitzar les economies locals.

Per l'interès paisatgístic que presenta aquest patrimoni es convenient no només d'ordenar i gestionar els bens, sinó dotar-lo d'un contingut territorial més enllà del propi element físic que permeti relacionar-los entre si.

Els elements amb un alt valor històric formen part de l'imaginari paisatgístic del territori i participen en la creació de les identitats col·lectives. Es recomanen accions i estratègies per a la conservació, l'ordenació i la promoció turística d'aquells elements recollits en aquest catàleg que posseeixen un alt valor històric, religiós o identitari, per tal de mantenir-los i que transmetin a les generacions futures llurs valors històrics i patrimonials, així com la seva herència simbòlica i immaterial.